

En kriger for fred

INTERVJU

CHARLOTTE LUNDE

charlottelunde@me.com

En vever dame står på podiet i et auditorium på Ullevål sykehus. Hun viser bilder fra Jotunheimen, et nyfødt barnebarn – og et utradert Hiroshima.

Begge foto: Kristine Lindebø

Kontraster er viktige for mønstergjenkjenning, opplyser den pensjonerte professoren i nevroanatomi. Vi befinner oss på Kirsten Osens jubileumsseminar, arrangert av Norske leger mot atomvåpen. 90-åringen foran oss snakker med klar og tydelig stemme til en forsamling på rundt 100 fremmøtte.

– Min mann lærte meg at krig er en primitiv form for problemløsning, uverdigg et hvert sivilisert samfunn, forteller hun til salen. Hun forteller om hvordan mannen hennes, som deltok som flyger i den annen verdenskrig, inspirerte henne til å gå på et informasjonsmøte om masseødeleggelsesvåpen på allmennmedisinsk institutt for snart

40 år siden. Og hvordan det rystet henne til engasjement. Hun forteller hvordan Norske leger mot atomvåpen (NLA) ble etablert like etter og at kampen mot atomvåpen egentlig er blitt et eksistensielt valg for henne.

Norges første kvinnelige professor i medisin var med på stiftelsesmøtet av Norske leger mot atomvåpen, men er ikke kjent for å fremheve egen innsats.

– Selv er jeg ingen ledertype, men har bidratt som en slags «stay behinder» i foreningen, sier hun til mumling og spredte protester blant publikum.

Kolleger har informert om at Osen har nedlagt utallige timer for Norske leger mot atomvåpen, er stadig aktiv på styremøter og er stort sett altfor beskjeden på egne vegne. Det er ikke uten press at hun stiller til portrettintervju for Tidsskriftet heller, «men hvis det kan tjene organisasjonens sak mot atomvåpen» kan hun la seg overtale.

Lett å lede

Fire uker senere sitter jeg i stuen hennes på Hovseter i Oslo. Leiligheten er nøktern, men på veggene henger det bilder av Johs Rian, en av etterkrigstidens mest kjente modernister. Leilighetsgården er også fra etterkrigsårene, oppført av flygere som kom hjem fra krigen. Osen forteller at da hun selv flyttet inn i 1955, hadde mannen Knut allerede bodd der i seks år. Igjen snakker hun om sin avdøde manns betydning for engasjementet mot atomvåpen.

– Jeg har vært heldig som har vært sammen med mennesker som har opplyst meg om hva dette handler om, sier hun og fortsetter:

– Jeg har evne til å bli engasjert. Det gjelder nok innenfor forskningen også. Jeg har utholdenhet og gir meg ikke før jeg er i mål. Derfor kan jeg ikke gi meg i kampen mot atomvåpen. Det er ikke mulig å gi seg på det, slår hun myndig fast. Hun blir ettertenksom et lite øyeblikk før hun legger til:

– Jeg tror nok at jeg egentlig er ganske lett å lede. Hva jeg gjør, er litt avhengig av den jeg kommer til å leve sammen med. Jeg kunne blitt hva som helst. Hvis jeg var blitt sammen med en konservativ politiker, kunne jeg kanskje blitt det også, ler hun.

Etter snart 40 års iherdig innsats for Norske leger mot atomvåpen og en enda lengre forskerkarriere i nevroanatomi, er det liten tvil om at Norges første kvinnelige professor i medisin har hatt en evne til å lede seg selv også.

Ikke aktiv feminist

Den pensjonerte professoren har funnet frem dokumenter og artikler fra et langt og aktivt liv. På bordet foran oss ligger det tidsskriftsartikler om hørselsbanen hos rotte, hippocampus hos mink, rapporter om atomvåpenforbud og aviskronikker med argumentasjon mot masseødeleggelsesvåpen. Mellom alle papirene ligger det også et fotoalbum, og Osen åpner en side til sin egen historie. På et bilde sitter det et par ved et kafébord og smiler.

Kirsten Osen

Født 1928 i Alta, to sønner

Cand.med. Universitetet i Oslo 1954

Spesialist i patologi 1963

Doktorgrad ved Universitetet i Oslo 1970

Professor i morfologi, Universitetet i Tromsø 1971–76

Avdeling for patologi, Rikshospitalet 1977–78

Anatomisk Institutt, Universitetet i Oslo 1962–71 og 1978–93

Mer enn 50 års tilknytning til anatomien

Bred erfaring både fra studentundervisning og forskerveiledning

– Knut tok meg med på en flytur til Roma høsten 1954. Nyttårsdagen 1955 giftet vi oss, forteller hun og legger til at han ville ha vært 103 år hvis han fremdeles hadde vært i live. Hun var turnuslege i Stokmarknes da paret skulle gifte seg, men de ble viet i Bodø kirke. Osen var betenkt over å la seg via av presten i Stokmarknes.

– Nei, han var så rar. Jeg hørte ham tale på et møte for sykepleiere. Etter hans oppfatning var det synd at sykepleiere skulle ha lønn for jobben, for da falt kallstanken bort.

Osen rynker på nesen. Sterke holdninger legger hun ikke skjul på, men hun vil ikke kalle seg feminist.

– Jeg har aldri vært feminist. Kanskje fordi jeg under krigen bodde i Uvdal der det var kvinnene som rådet på alle gårdene. Kvinnediskriminering var ikke noe tema. Der var det snarere tvert imot, sier Osen. Selv om hun mye av tiden var eneste kvinne blant vitenskapelig ansatte på Anatomisk institutt, følte hun seg aldri diskriminert.

– Jeg har alltid regnet med at det var mine faglige kvalifikasjoner det ble lagt vekt på, og ikke kjønn.

Til tross for det understreker hun at det å være i full jobb med to barn og ektemann ikke var helt vel ansett i 1950-årene.

– Da klassen fra gymnaset kom sammen på tiårsjubileum, ble jeg nærmest fordømt da jeg fortalte at jeg hadde full jobb. På den tiden kunne man ikke som kvinne ha barn og samtidig gå på jobb.

– Men vekket ikke det feministen i deg?

– Jeg var ikke opptatt av feminisme, sier Osen og forteller en historie der mange ville valgt ære foran ærlighet. For fem år siden kom det en mail til Kirsten Osen fra dekanen ved Det medisinske fakultet i Oslo. Spørsmålet var om et likestillingsstipend kunne bære hennes navn som den første norske kvinnelige professor i medisin. Osen syntes andre hadde gjort seg mer fortjent i likestillingskampen, og takket nei til tilbudet ved nærmere ettertanke. Hun svarte med å foreslå en annen kvinnelig professor i medisin.

– Det jeg har gjort for likestilling er bare å følge i sporene som andre har tråkket opp og ta min rett uten å be om lov. For meg er det en selvfølge at det er faglige kvalifikasjoner og ikke kjønn som er avgjørende, selv om universitetet dessverre er et grelt eksempel på at det ikke alltid har vært tilfellet, medgir hun.

– Grunnen til at jeg fikk et professorat er veldig enkel. Da de i Tromsø hadde etablert et nytt universitet og annonserte fire ledige professorater i morfologi, var det bare fire medisinere og én kvinnelig biolog som søkte. Da hadde de jo ikke noe særlig valg. Alle medisinere som søkte ble ansatt. Jeg var for øvrig kvalifisert. Jeg var jo spesialist i patologi med doktorgrad og åtte års undervisningserfaring, forteller Osen. Hun husker de fem årene ved det nyetablerte universitetet med stor glede. Men mannen jobbet i Oslo og i lengden ble pendlertilværelsen uholdbar. Etter hvert flyttet de derfor tilbake til Oslo hvor hun jobbet på Anatomisk institutt frem til hun gikk av med pensjon i 1993.

Arbeidsminne og stress

Selv om hun ble pensjonist for 25 år siden, publiserer hun fremdeles vitenskapelige artikler. Hun klager over at arbeidsminnet ikke fungerer som før, og påpeker med nevrofaglig presisjon: «Det inhibitoriske systemet slår inn når jeg blir stressa». Det er ikke en dysfunksjon hun virker veldig påvirket av.

Den foreløpig siste artikkelen hun har medvirket til er under fagfelleevaluering i et større internasjonalt tidsskrift og handler om hørselssystemet. Den er en del av et internasjonalt arbeid med å fremstille et detaljert tredimensjonalt atlas av rottehjernen basert på MR-bilder.

– Mitt bidrag er å veilede i «delineeringen», eller inntegningen, av hørselsbanene, forklarer hun.

Den første reléstasjonen for hørsel i hjernen, cochleariskjernene, har vært Osens primærfelt gjennom et langt forskerliv. Den tidligere underviseren holder frem en tredimensjonal rekonstruksjon av hørselsbanene fra rotteatlasen, den første fulle rekonstruksjonen av hørselsbanene som noen gang er laget, mens hun peker og forteller:

– Der er cochlea og der går nerven inn til cochleariskjernene som var området jeg laget en doktorgrad på. Da jeg startet på Anatomisk institutt, ble det foreslått at jeg kunne se på projeksjonen fra cochleariskjernene og videre innover, men så fant jeg ut at det var umulig fordi man visste for lite om hvordan disse er oppbygd, forteller 90-åringen og fortsetter:

– Dermed ble det mitt hovedarbeid å definere cochleariskjernerens cytoarkitektur. Det merkelige er at min inndeling av celletypene i hovedsak har vist seg holdbar til tross for at funnene er basert på veldig enkle Nissl-snitt. Hemmeligheten er at jeg hadde ubegrenset med tid til rådighet. Etter at jeg hadde publisert mine funn, begynte nevrofysiologer å studere hørselsbanene med utgangspunkt i enkeltceller i cochleariskjernene, hvilket viste seg å være en fruktbar vei å gå, forteller nevroanatomen engasjert.

Kirsten Osens fanklubb

Blant dokumentene på bordet ligger også et eldre diplom: «Vi bekrefter herved at Fru Kirsten Osen er utnevnt til æresmedlem i Kirsten Osens fanklubb». Diplomet er dekorert med tegninger av brusceller, og i diktet som følger heter det: «Vi ble fanklubben til Osen / vi har funnet vårt idol / som der oppe under tavlen har vært mikrokurssets sol».

– Det ble den gang kjørt tre parallelle mikrokurs, og studentene konkurrerte om å ha det beste, forteller Osen og understreker at hun likte å undervise.

– Kontakten med studentene var viktig for meg. Det har vært forslag i mediene nå om at undervisning bør telle med ved ansettelse, og ikke bare forskning og publikasjoner. Det er jeg helt enig i.

– Grunnen til at jeg hadde et godt forhold til studentene, tror jeg, var at jeg forsøkte å forklare ting på en enkel måte. Det kan være komplisert å forstå tredimensjonale strukturer. Mange lærere som selv har lett for det, kan kanskje overvurdere hva studentene får med seg. Selv har jeg hatt lærevansker og har derfor vært opptatt av å forklare ting på en enkel måte, forteller Osen.

Lærevansker

Første del av barndommen var i Alta, og det var ikke gitt at fremtiden hennes skulle komme til å bli medisinstudier i Oslo.

– Jeg lærte ikke å snakke før jeg var fire år og begynte å lese sent. Den første lærerinnen på barneskolen sa at jeg brukte lang tid, men når jeg først hadde lært noe, så satt det, forteller den pensjonerte forskeren. Publikasjonslisten hennes ligger på bordet foran oss. En imponerende liste for en som hadde lærevansker som barn.

– Det er ikke mer enn 60 publikasjoner, men jeg har brukt mye tid på hver av dem. Jeg er ikke en forsker som gjør de store kvantesprangene, men når jeg først begynner på en oppgave, så vil jeg gjøre den ordentlig. Da har jeg både utholdenhet og arbeidsiver, forteller hun.

Jeg har bedt henne tenke over om hun har noen faglige helter, noen som har inspirert henne.

– Innenfor nevroanatomien var det en stor spansk forsker som heter Ramon y Cajal. Han fikk Nobelprisen i 1911 og var et forbilde – ikke som menneske, men som forsker, understreker hun.

– Han skrev en veileder til sine unge medforskere der han påpekte at for å være en god forsker trenger du ikke å være noe geni, men du må være motivert, arbeide hardt og være fokusert. Det tror jeg gjelder for meg. Jeg er den samme personen i Leger mot atomvåpen som jeg er på universitetet. Jeg sliter med hukommelsen, og jeg tror jeg har dysleksi. Jeg er ikke noe lys, men jeg har vært en arbeidsmaur, slår hun fast.

Norges første kvinnelige professor i medisin oppgir at hun på sine eldre dager er blitt mer opptatt av menneskers forhold til dyr og det faktum at vi deler denne planeten med dem.

– Dessverre bruker vi vår større intelligens og manuelle ferdigheter også til å lage våpen så vi kan drepe hverandre og våre medskapninger mer effektivt. Med atomvåpen er vi blitt i stand til å utslette livet og livsgrunnlaget på jorda, påpeker hun.

– Det som driver meg i kampen mot atomvåpen er vel at jeg har satt meg inn i og forstår litt av hva bruken av atomvåpen innebærer, slik også de overlevende fra Hiroshima og Nagasaki drives av en indre motivasjon til å gjøre alt de kan for at det aldri må skje igjen, avslutter Kirsten Osen.

Publisert: 25. januar 2019. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.18.0881

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 11. juli 2026.